

سوگ و داغدیدگی در کودکان و نوجوانان

راهنمای سنجش، درمان و آموزش
مهارت‌های زندگی

ویراست دوم

تألیف

دکتر مهرداد کلانتری

استاد و عضو هیأت علمی گروه روان‌شناسی
نشگاه اصفهان

رئیس انجمن فکاهی

دکترای روان‌شناسی

دکتر الهامی

دکترای روان‌شناسی بالینی

کتاب ارجمند

۲۰۹۱۵۳۵

دکتر مهرداد کلاتری، دکتر راضیه فتاحی، دکتر الهام آقائی

سوگ و داغدیدگی در کودکان و نوجوانان (ویراست دوم)

راهنمای سنجش، درمان و آموزش مهارت‌های زندگی
فروست: ۱۷۲۸

ناشر: کتاب ارجمند

صفحه: ۱۰ معصومه دلتواز

مدیر: آقای احسان ارجمند

سرپرست: مرصیه شکری

ناظر: سعید خانکشلو

چاپ و صحافی: ...

چاپ اول، بهمن ۱۳۹۸، نسخه

شابک: ۹۵۹-۳-۲۰۰-۹۷۸-۱

این اثر، مشمول قانون حمایت از المؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف، ناشر، نشر یا بخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

www.kamardpub.com

سرشناسه: کلاتری، مهرداد، ۱۳۳۴-

عنوان و نام پدیدآور: سوگ و داغدیدگی در کودکان و نوجوانان / تألیف مهرداد کلاتری، راضیه فتاحی، الهام آقائی. [ویراست ۲].

مشخصات نشر: تهران: کتاب ارجمند، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص، رقعی.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰۰-۹۵۹-۳

موضوع: سوگمندی در کودکان، Bereavement in

children، اندوه در کودکان، Grief in Children،

کودکان و مرگ، Children and Death، سوگمندی در

نوجوانان، Bereavement in adolescence، اندوه در

نوجوانی، Grief in adolescence، نوجوانان و مرگ،

Teenagers and Death

شناسه افزوده: فتاحی، راضیه، ۱۳۶۵-، آقایی، الهام،

۱۳۶۴

رده‌بندی کنگره: BF ۷۲۳

رده‌بندی دیویی: ۱۵۵/۹۳۰۸۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۹۰۳۷۸

مرکز پخش: انتشارات ارجمند

دفتر مرکزی: تهران بلوار کشاورز، بین خ کارگر و ۱۶ آذر، پلاک ۳۹، تلفن ۸۸۹۸۲۰۴۰

شعبه مشهد: ابتدای احمدآباد، پاساژ امیر، انتشارات مجرانش، تلفن ۰۵۱-۳۸۴۴۱۰۱۶

شعبه رشت: خ نامجو، روبروی ورزشگاه عضدی، تلفن ۰۱۳-۳۳۱۱۱۷

شعبه بابل: خ گنج افروز، پاساژ گنج افروز، تلفن ۰۱۱-۲۲۷۷۶۴

شعبه ساری: بیمارستان امام، روبروی ریاست تلفن ۰۹۱۸۰۰۰۹۰

شعبه کرمانشاه: خ مدرس، پشت پاساژ سعید، کتابفروشی دانشمند تلفن ۰۸۲ ۳۷۱۰۰۴۴

بها: ۳۳۰۰۰ تومان

با ارسال پیامک به شماره ۰۲۱۸۸۹۸۲۰۴۰ در جریان تازه‌های نشر ما قرار بگیرید:

ارسال عدد ۱: دریافت تازه‌های نشر پزشکی به صورت پیامک

ارسال عدد ۲: دریافت تازه‌های نشر روان‌شناسی به صورت پیامک

ارسال ایمیل: دریافت خبرنامه الکترونیکی انتشارات ارجمند به صورت ایمیل

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه

مقدمه مؤلف.....	۹
مقدمه.....	۱۱

فصل دوم: سوگ و داغدیدگی

مقدمه.....	۱۷
سوگ و داغدیدگی چیست؟.....	۱۷
داغدیدگی سیر پیچیده.....	۱۸
سوگ پیچیده.....	۱۸
داغدیدگی بحران‌زا.....	۱۸
مراحل سوگ.....	۱۸
عوامل خطر و محافظ.....	۲۱
سوگ در کودکان.....	۲۴
علائم سوگ در کودکان.....	۲۴
عوامل ایجادکننده سوگ در کودکان.....	۲۴
احساسات، افکار و رفتارهای شایع در کودکان در سال سوگ.....	۲۶
نگرش‌های و انتظارات غلط در مورد پدیده سوگ در کودکان.....	۲۷
رویارویی کودکان خردسال با داغدیدگی.....	۳۱
فهم کودکان از مفهوم مرگ.....	۳۲
توضیح مرگ به کودکان.....	۳۳
کودکان چگونه به فقدان واکنش نشان می‌دهند؟.....	۳۵
واکنش‌های اولیه.....	۳۵
واکنش‌های ثانویه.....	۳۵

فصل سوم: سنجش و ارزیابی

۳۹	مقدمه.....
۳۹	شیوه‌های رایج ارزیابی سوگ.....
۳۹	روش اول: مصاحبه.....
۳۹	الف) مصاحبه با کودکان.....
۴۰	نمونه مصاحبه بالینی کودکان در مورد مفهوم مرگ.....
۴۱	ب) مصاحبه با نوجوانان.....
۴۴	مصاحبه عملی ارزیابی سوگ.....
۴۴	روش دوم: مشاهده.....
۴۴	الف) مشاهده و ارزیابی واکنش به سوگ در کودکان.....
۴۶	ب) مشاهده و ارزیابی واکنش به سوگ در نوجوانان.....
۵۴	روش سوم: پرسشنامه.....
۵۴	پرسشنامه‌های ارزیابی سوگ در کودکان.....
۵۴	فرم بلند سنجش سوگ پیچیده در کودکان و نوجوانان.....
۵۴	پرسشنامه سوگ در کودکان.....
۵۵	فرم کوتاه مصاحبه‌ای سنجش سوگ پیچیده در کودکان و نوجوانان.....
۵۵	معرفی چند مقیاس دیگر.....
۵۶	پرسشنامه‌های ارزیابی سوگ در نوجوانان و بزرگسالان.....
۵۶	مقیاس سوگ تگزاس.....
۵۶	پرسشنامه تجربه سوگ.....
۵۶	مقیاس احساسات فعلی در مورد سوگ.....
۵۷	مقیاس سوگ حل شده.....
۵۷	مقیاس بررسی واکنش‌ها به سوگ.....
۵۷	پرسشنامه تجربه سوگ.....
۵۷	مقیاس‌های هسته‌ای سوگ.....
۵۸	پرسشنامه پدیدارشناسی داغدیدگی.....
۵۸	مقیاس سوگ پیچیده.....

مقیاس پیش‌بینی‌کننده سوگ	۵۸
--------------------------	----

فصل چهارم: درمان

مقدمه	۵۹
نکات کلیدی در مورد سوگ کودکان	۶۳
روان درمانگری کودکان و نوجوانان داغ‌دیده	۶۴
۱- خدمات مددکاری	۶۵
۲- روان درمانگری والد باقی	۶۵
۳- خانواده درمانی سوگ	۶۶
۴- برنامه گروهی نوشتن برای بهبودی	۶۷
۵- مشاوره گروهی کودکان داغ‌دیده	۷۱
۶- شناختن رفتار درمانگری برای داغ‌دیدی بحران‌زا	۸۵
۷- درمان حساس‌سازی با حرکات چشم و پردازش مجدد آن	۱۰۲
۸- راهنمای آموزش راقبب کودکان بازمانده از فجایع	۱۰۶

فصل پنجم: راهنمای سوگ و داغ‌دیدی برای نوجوانان

مقدمه	۱۱۹
راهنمای سوگ و داغ‌دیدی برای نوجوانان	۱۱۹

فصل ششم: آشنایی با صاحب نظران و اکز سوگ در خارج

مقدمه	۱۳۳
نظریک صاحب نظر جهانی در زمینه داغ‌دیدی در کودکان و نوجوانان	۱۳۳
مرکز مراقبت‌های آرام‌بخش سنت کریستوفر	۱۳۶
مرکز مراقبت‌های داغ‌دیدی کوروز	۱۴۱

فصل هفتم: آموزش گروهی مهارت‌های زندگی

پیوست	۲۴۷
منابع	۲۵۵
واژه نامه انگلیسی به فارسی	۲۵۷
واژه‌نامه فارسی به انگلیسی	۲۶۱

مقدمه مؤلف

در سال ۱۳۶۲ من کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی بودم. اوج جنگ ایران و عراق بود. هر هفته تعدادی از شهدای جنگ تحمیلی عراق تشییع می‌شدند. برخی از این شهدا متأهل و دارای فرزند بودند. من به‌عنوان روان‌شناس نگران آینده کودکان خردسالی می‌بودم که پدران خود را در جنگ از دست داده بودند. از استادان خود سؤال می‌کردم که چه بر سر این کودکان خواهد آمد؟ آیا این کودکان در آینده دچار مشکلات روانی خواهند شد؟ برخی از استادان در این مورد اظهار نظر نمی‌کردند برخی هم آینده دشواری را برای آنها پیش‌بینی می‌کردند.

در سال ۱۳۶۵ من با عنوان «شجوی دکتری روان‌شناسی در انستیتوی روان‌پزشکی دانشگاه لندن پذیرفته شدم». در سال ۱۳۶۶ قرار شد من برای گردآوری داده‌های پایان‌نامه خود به ایران مسافرت کنم. هوزر به تحقیق جدی در این زمینه انجام نشده بود. استاد راهنمای من پروفسور ویلیام یول به تازگی درگیر مشکلات کودکان و نوجوانان بازمانده از فجایع در انگلستان شده بود.

موضوع پایان‌نامه من مشکلات رفتاری کودکان پیش‌دبستانی بود و قرار بود من فرم مربی و والدین را در مورد کودکان پیش‌دبستانی ایران اجرا کنم. از استاد سؤال کردم آیا اجازه دارم این فرم را در مورد فرزندان شهدای پیش‌دبستانی در ایران اجرا کنم؟ استاد استقبال کردند. به این ترتیب مقایسه مشکلات رفتاری فرزندان شهدای پیش‌دبستانی با گروه عادی به‌عنوان بخشی از پایان‌نامه دکتری من شد. در سال ۱۳۶۹ وقتی زلزله شمال ایران روی داد پروفسور یول برای من نامه نوشت و به من توصیه کرد به منطقه بروم و اقدامات اضطراری برای کودکان و نوجوانان بازمانده خانواده‌ها و مدارس آنها انجام دهم. در سال ۱۳۸۷ وقتی قرار شد برای فرصت مطالعاتی به کشور انگلستان بروم، پروفسور یول از من خواست همچنان موضوع سوگ و داغیدگی در کودکان را ادامه بدهم. به این ترتیب بررسی مشکلات عاطفی و رفتاری کودکان بازمانده از زلزله سال ۱۳۸۲ بم، به‌عنوان موضوع تحقیق فرصت مطالعاتی من انتخاب شد و من کار خود را با پروفسور

پانوس وستانیس در دانشگاه لستر انگلستان ادامه دادم و در سال ۲۰۱۰ مقاله‌ای در این زمینه در مجله بین‌المللی روان‌پزشکی اجتماعی منتشر شد (کلانتری و پانوس، ۲۰۱۰). در سال ۱۳۸۸ دانشجویان دکتری روان‌شناسی دانشگاه اصفهان به من پیشنهاد کردند اولین مرکز مداخله در بحران کودکان و نوجوانان را در اصفهان تأسیس کنم. در تاریخ ۲۴ مرداد ۱۳۹۰ هم‌زمان با میلاد خجسته امام حسن مجتبی (ع) با حضور جمعی از استادان، مسئولین و همکاران این مرکز برای اولین بار در اصفهان در مرکز مشاوره یارستان افتتاح شد. حال در راستای کارهای علمی و پژوهشی خویش در مورد سوگ و داغیدگی، با همکاری انتشارات ارجمند این اثر نیز به انجام رسید.

در اینجا لازم است، مراتب تقدیر و سپاسگزاری خود را از انتشارات ارجمند که موجب چاپ این اثر را فراهم کردند، اعلام دارم.

مهرداد کلانتری

زمستان ۱۳۹۴